

Bölüm 2

SURİYE GÖÇÜNÜN TÜRK SİYASETİNE YANSIMALARI: PSİKO-POLİTİK BİR DEĞERLENDİRME

Haluk YAMAN¹

GİRİŞ

21. yüzyılın göçlerini önceki dönemlerden ayıran belirgin özelliği göç hareketlerinin fazlasıyla görünür olmuş olmasıdır. Göçün geçmişine dair yüzyıllarca geriye gitmek mümkünken iki büyük savaşın yaşandığı 1900'lü yıllar dışında göçün fazlasıyla izlendiği ve göç üzerine yapılan çalışmaların arttığı zaman dilimleri 21. yüzyılın içerisinde yer almaktadır. Bu görünürlüğün sebepleri arasında savaş coğrafyalarında yaşanan yıkımların yaratmış olduğu etki ne kadar güçlüyse kitle iletişim araçlarında gelinen noktanın da en az o kadar etkili olduğu ifade edilebilir. 11 Eylül saldırıları sonrasında başlayan ve Batı'nın top yekün bir seferberlik başlattığı Doğulu topraklardaki insanlara karşı sergilenen uygulamalar yeni göçmenleri fazlasıyla görünür kılmıştır.

11 Eylül saldırılarından Suriye olaylarına kadar geçen süre zarfında da göç olayı fazlasıyla gerçekleşmiştir. Bu göçler bireysel ve kitlesel göçler olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında patlak veren Suriye olayları sonrasındaki göçlerin çoğu ise toplu göçler şeklinde izlenmiş ve yakın coğrafyaların sınırlarını zorlamıştır. Suriye iç savaşı ve bu olaylara bağlı meydana gelen gelişmeler göçün uluslararası bir gerçek olduğunu yeniden hatırlatmıştır. Batı'nın göç olgusuna yaklaşımının, sınır dışında tutmak üzerine kurgulandığı olaylarda göç ve göçmenler insani olmayan pek çok olaylarla yüz yüze gelmiştir. Suriye'deki savaş ile başlayan göç dalgasından önemli oranda ve belki de birincil düzeyde etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Bugün için Türkiye sınırlarında yaşayan göçmenlerinin sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Bu göçmenlere karşı uygulanan politikalar ise Türkiye'nin iç siyasetinde tartışmaları beraberinde getirmiştir.

¹ Dr., Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler AD, hyaman@firat.edu.tr

2018 yılından bu yana Türkiye siyaseti ittifaklar içerisinde konsolide edilmeye çalışılmaktadır. Cumhuriyet ittifakı ve Millet ittifakında yer alan siyasi partilerin iç siyasete bakış açıları ise her toplumsal ve sosyolojik olay karşısında uç kutuplardan sergilenen yaklaşımlar üzerinden izlenmektedir. Göç gibi pek çok parametreye sahip bir olguda da ittifak cephelerinin uzlaştığı söylenemez. İktidar partisi ve ittifak içerisindeki ortakları göç politikalarını bir “Ensar” olabilmek için düzenlerken Millet ittifakı içerisinde yer alan partilerin yaklaşımı ise Türk vatandaşları ile sığınmacılar arasında yapılan karşılaştırmalar ve genel anlamda ekonomik gerekçelerle temellendirilmiş siyasetler üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda Suriye olayları sonrasında meydana gelen göç dalgasının ve Türkiye’ye gelen göçmenlerin Türkiye’nin göç tarihi açısından farklı bir yeri işgal ettiği söylenebilir.

2018’de Türkiye’de partiler, seçimlere ittifaklar içerisinde girmek üzerine fikir birliğine varmış ve bu doğrultuda önce Cumhuriyet ittifakı sonra da Millet ittifakı oluşturulmuştur. İç siyaset bu zamandan sonra partilerden ziyade ittifaklar üzerinden konuşulan bir içerikle ele alınmıştır. İttifaklarda yer alan partiler her konuda olmasa da pek çok noktada kendi içlerinde ortak bir fikir birliği ile kamuoyu önünde yer almıştır. İttifakların kendi içlerinde hem fikir olduğu ancak karşı ittifakla anlaşmanın sağlanamadığı önemli bir konu da göçtür. Öncelikle yoğun olarak hissedilen Suriye’li göçü ve ardından Afgan ve diğer farklı milletlerden gelen göçmenlerin yaratmış olduğu göç karmaşası ittifakları farklı cephelere ayırtmıştır. Türkiye’nin iç siyasetine yansıyan göçle ilgili bakış açıları sosyal, siyasi, ekonomik ve askeri yönlerden olmuştur. Siyasilerin 2018 yılından itibaren göç temalı yapmış olduğu konuşmalar bu çalışmanın verilerini oluşturmaktadır. 2018 yılının başlangıç noktası alınması bu tarihin ittifakların oluştuğu tarih olmasındandır. 2018 yılından itibaren siyasilerin göç olgusu üzerinden yapmış olduğu konuşmalarda birkaç başlığın öne çıktığı görülmektedir. Bu başlıklar, mültecilere harcanan paralar, açık kapı politikası üzerinden ortaya atılan söylemler, sınır güvenliği konusu, iç siyaset malzemesi olarak dillendirilen göçmenler ve geri dönüş siyaseti şeklinde somutlaşmıştır. Bu başlıklar üzerinden değerlendirilen ittifak cephelerinin söylemleri psiko-politik bir çerçeveden incelenmiş ve yaratacağı algıya dair bir bakış açısının ortaya konması amaçlanmıştır.

SURİYE OLAYLARI SONRASINDAKİ GÖÇ DALGASI VE TÜRKİYE

Türkiye, dış göç sisteminde Suriye olaylarına kadar transit ülke özelliklerini

barındıran bir ülke konumunda olmuştur. Transit göç, düzensiz göçün bir alt kategorisi olarak kabul edilmektedir. Transit göçün evrensel olarak üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanımı bulunmamaktadır (Tepealtı, 2019, s. 126). Birleşmiş Milletlerin yaptığı tanıma göre transit göç göçmenlerin tercihinin bir yansımasıdır. Göçmenlerin buldukları ülkeyi asıl geçmek için mücadele verdikleri ülkeye gidebilmek adına kısa süreli kullanmaları neticesinde transit göç olgusu doğmaktadır (UNECE, 2012). Uzun yıllar Türkiye, hem coğrafi yapısı hem de sosyal ve kültürel özellikleri nedeniyle özellikle Avrupa Birliği ülkelerine yönelen göçmenler için önemli bir durak görevi görmüştür. Ancak Avrupa Birliği ülkeleri gibi hedef ülkelerin göçmenlere karşı sergilemiş olduğu gayri insani tutumlar, vize uygulamaları ve sıkı göç politikaları Türkiye'yi göçmenler için kalıcı olarak tercih edilen bir ülke konumuna getirmiştir.

Suriye iç savaşının her geçen gün artan şiddeti insanları umutsuzluğa sevk etmiş ve bu olaylardan etkilenen insanların çoğunun gelecek planlarında anavatanı yer almamıştır. İnsan haklarının yok sayılması ve Suriye halkının diktatoryal uygulamalarla yüzleşmesi Suriye halkının zamanla ayaklanmalara varan çatışmalı ortamların içerisine girmesine sebebiyet vermiştir (Ramadan, 2014). Bu olaylar neticesinde yaşanan mülteci krizi farklı halklar ve devletler üzerinde pek çok olumsuz durumu somutlaştırmıştır. Bir mecburiyet halinin getirmiş olduğu göç dalgası pek çok sınır komşusu ülkeler için problemleri doğurmuştur. Uluslararası kuruluşların ve Avrupa devletlerinin bu olgu karşısındaki tutumları genellikle kendi sınırlarını korumak telaşı üzerinden izlenmiştir. Koruma eylemi, göç ile zor şartlarda hayatını devam ettirmek isteyenlere değil daha farklı alanlara kaydırılmıştır.

Kısa zamanda çok fazla göçmen-sığınmacı ile karşı karşıya kalan ülkeler içerisinde Türkiye'yi ayrı bir yere koymak gerekmektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre Türkiye dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Türkiye yaklaşık olarak 3,6 milyon Suriyeli mültecinin yanı sıra 320.000 civarında farklı uyruklardan kişiye ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2022). Bir yandan savaşa karşı sınırlarını ve kendi vatandaşlarını korumak adına hareket eden Türkiye öte tarafta göç ile sınırlara akın eden Suriyelilere karşı önlemler almak zorunda kalmıştır. Bu süreç çok da optimal olmayan uygulamalar içerisinde gerçekleşmiştir.

Milyonlarla ifade edilen Suriyeliler için insani yaşam olanaklarının sağlanmasında uluslararası toplumun destek vermemesi göç sorunlarının çözümünde önemli aksaklıkları ortaya çıkarmıştır (Akkoyunlu, 2017, s. 7). Göçmenle-

rin büyük bir kısmını muhafaza etmek üzere kurulan sığınmacı kamplarının, şehirlerde ve metropollerde gözlemlenen göçmen nüfusuna bakıldığında çok da başarılı olduğu söylenememektedir. Türk halkı içerisinde kendilerine yaşam alanları açmaya çalışan çoğu Suriyeli göçmenin gelecekte toplumsal gerilimlere yol açabileceği yaşanan olaylardan yola çıkılarak analiz edilebilmektedir. Bu durum yoğun göçün güvenlik ile olan ilişkisini akıllara getirmektedir.

Suriye'den Türkiye'ye mülteci akını 29 Nisan 2011'de Suriye'de meydana gelen olaylardan kaçan 300 civarında Suriye vatandaşının Türkiye'den sığınma talebinde bulunmasıyla başlamıştır (Ihlamur, 2014, s. 43). Türkiye, Suriye olaylarının ilk günlerinden itibaren açık kapı politikası uygulamış ve çok uzun bir süre, gelen göçmenlere karşı kapılarını her zaman açık tutmuştur (Sadece son bir dalgada Cumhurbaşkanının artık daha fazla mülteciyi almamız mümkün değil şeklinde açıklamaları vardır). Ekim 2011 tarihi itibarıyla Türkiye'nin ortaya koymuş olduğu açık kapı politikası denetim ve engelleme yönleriyle istisnai bir örnek teşkil etmektedir (Aksu, 2020; s. 330). Gerekli denetimlerin eksik kaldığı uygulamalar ile sınırı aşan her Suriye vatandaşını kabul eden Türkiye sınır güvenliğini ikinci plana bırakmıştır. Açık kapı politikası ile Türkiye'ye rahat bir şekilde giriş yapan göçmenler Türkiye için ileride problem olacak ve iktidar ile muhalefeti karşı karşıya getirecek sorunları da beraberinde getirmiştir. Suriye'den gelenlerin Türkiye'de önemli oranda etkili olduğu sorunların başında sağlık sorunu gelmektedir. Savaş nedeniyle temel gereksinimlerine ulaşamayan binlerce insan açlık, hastalık ve yoksulluk içerisinde yaşama tutunmaya çalışmaktadır. İç savaş nedeniyle kendi vatanlarında yetersiz beslenme, temizlik için gereken su ve temizleyici ürünlere ulaşamama gibi nedenler yüzünden ciddi sağlık sorunları yaşamış pek çok sığınmacı Türkiye'ye geldiklerinde bu hastalıkları da beraberlerinde getirmişlerdir (Çevik, 2016, s. 82-83)

Yaşanan bu göç dalgasının demografik, psikolojik, sosyolojik ve toplum güvenliğine dayanan etkileri daha sonra ortaya çıkacak olan ekonomik etkilerine temel teşkil etmiş ve iç siyasette farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Türkiye'nin göç politikalarına eleştirel bir çerçeveden bakanların göç politikalarını reddetme gerekçelerinin başında sürdürülebilirlik eleştirisi olduğunu söylemek mümkündür.

Suriye olaylarının artarak devam etmesi ve çatışma ortamının uzaması karşısında Türkiye'ye yönelik göç dalgasını yaratan göçmenler için artık misafir

kavramı geçerliliğini yitirmiş ve göçmenler için geçici koruma kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Tunç, 2015: 39). Geçici Koruma, ilgili yönetmeliğin 7. Maddesinde “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” şeklinde ifade edilmektedir. Türkiye’nin uygulamış olduğu açık kapı politikası ve göçmenler için sağlanan geçici koruma statüsü zamanla iç politikanın önemli eleştiri alan konularından olmuştur. Türkiye’nin göç politikasında eleştiri alan farklı bir nokta ise önce geçici sığınmacı olarak ülkeye kabul edilen fakat zamanla tamamen yerleşik bir yaşam arayışına giren göçmenlerin Türkiye’de kalma eğilimlerinin her gün artmış olmasıdır (Özdemir, 2017, s. 116). Bu eğilimler karşısında hükümetin göç politikaları eleştiri konusu yapılmış ve karşı söylemde göçmenlerin geri gönderilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Türkiye’nin göç politikasının sürdürülebilir olmadığı yönündeki eleştirilerin ortaya çıkmasında göçün sürekliliği, göçlerin ne zaman biteceği beklentisi ve önce sınır illerine daha sonra da ülkenin tamamına yayılan göçmen nüfusunun artan görünürlüğü etkili olmuştur. Öte yandan sığınma kamplarında kalanlara yapılan ayni ve nakdi harcamaların sürdürülebilirliği hakkında da soru işaretleri oluşmuş ve bu yükün paylaşılması gerektiği sıkça dillendirilmiştir (Dinçer ve diğerleri, 2013: 33). Türkiye’nin milyonlarca ifade edilen göçmenlere karşı yapmış olduğu harcamaların büyük bir kısmını kendi bütçesinden yaptığı defalarca ifade edilmiş ve bu konuda uluslararası yardım talepleri kimi zaman tehditkâr bir şekilde dile getirilmiştir. Bu talepler Suriye olayların yoğunlaştığı 2013 yılından itibaren siyasiler tarafından dillendirilmektedir. Dönemin Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 2013 yılında sınır devletlerinin başbakanları ile bir araya geldiği bir toplantıda uluslararası toplumun komşu ülkelere verdiği desteğin asgari düzeyde kaldığına dikkat çekmiş ve “*Küresel bir farkındalık yaratmak ve bu desteği artırmak amacıyla yapılacak faaliyetlerle ilgili ortak çalışma grubu kurulması konusunda mutabık kaldık*” ifadelerini kullanmıştır (Dış İşleri Bakanlığı, 2013). Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın 2019 yılı Şubat ayı içerisinde gerçekleştirilen Budapeşte Süreci 6. Bakanlar Konferansında yapmış olduğu konuşmada Avrupa Birliği tarafından Suriyeliler için verilmesi gereken 6 milyar dolarlık yardımın ilk diliminin dahi Suriyelilere ulaşmadığını ifade etmiştir (CNNTürk, 2019).

TÜRKİYE’DE SİYASİ İTTİFAKLARIN SURIYE GÖÇÜNE DAİR DEĞERLENDİRMELERİ

Türk Siyasetinin içerisinde, Şerif Mardin’in ifadesiyle “Daemonik Meşrep ’in2” varlığı, doğru ve yanlışın değerlendirme kriterlerinin salt gerçekler üzerinden yapılmadığı bir siyasi kültürün gelişmesine yol açmıştır. Çok partili siyasal hayatın başlangıcından bu yana iktidar ve muhalefet partileri arasındaki etkileşim, neredeyse çoğu zaman, yapılanların top yekün eleştirisi üzerinden olmuştur. İktidar değişimleri sonrasındaki gelişmeler seleflerinden çok da farklı olmayan uygulamaları ve parametreleri sunsa da propagandalar her zaman farklı olacağı üzerine kurgulanmıştır. CHP grup başkan vekili Engin Altay’ın 2017 yılındaki meclis bütçe görüşmelerinde yapmış olduğu açıklama, ideolojik tutum ve parti eğilimlerinin sahip olduğu gücün yansımalarını göstermiştir. Altay bu konuşmasında: “*Bu hükümet dünyanın en doğru işini bile yapsa bizim bu hükümeti alkışlayacak halimiz yok*” ifadelerini kullanmıştır.

Türk siyasi kültürünün bir gerçeği olan muhalefet ve iktidar arasındaki kabbullenmezlik siyaseti her konuda aynı çizgide izlenebilmektedir. 2011 yılından bu yana Türkiye’ye yönelen göç dalgası sonrasındaki uygulamalarda iktidar ve muhalefet cepheleri arasındaki ilişki de değişmemiştir. 2018 yılından itibaren Türkiye iç siyasetinde olgunlaşan ittifaklar şeklindeki cepheler aynı tutumu sergilemeye devam etmektedir. Muhalif cephe içerisinde ittifak kuranlar iktidarın göç politikalarını ve göçmenlere karşı sergilenen açık kapı politikasını eleştirirken Cumhur ittifakı içerisinde yer alan partilerin göç politikalarını desteklediği görülmüştür. Türkiye siyaseti içerisinde; mültecilere harcanan paralar, açık kapı politikası ve sınır güvenliği, iç siyaset malzemesi olarak dillendirilen göçmenler ve geri dönüş siyaseti gibi konu başlıkları üzerinden Cumhur ittifakı ve Millet ittifakının karşılıklı söylemlerinin olduğu bilinmektedir. Bu bölümde karşılıklı eleştirilere konu olan bu başlıklar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. 2018 yılından bu yana ittifak cephelerine mensup siyasilerin çeşitli konuşmalarına konu olan bu başlıklar çalışmanın verileri olarak kullanılmıştır. Söylem analizi tekniği ile yapılan analizlerde her konu başlığı kendi içerisinde değerlendirilmiştir.

2 Şerif Mardin’in bu kavrama yüklediği anlamı kavramın etimolojisinden yola çıkarak çözmek güçtür. Bunu açıklamanın dilimiz açısından zorluğunu kendisi de ifade etmektedir. Daemonik kavramı Mardin tarafından, “insanın kişiliğinin tamamını kaplayan doğal bir eğilim olarak” ifade edilmektedir (2002: 206). Bu eğilimin siyaset içerisinde farklı doğrulara yol açma potansiyelinin oldukça düşük olduğu değerlendirilebilir.

Mültecilere Harcanan Paralar Üzerinden Oluşan Siyasi Çekişmeler

2018 yılı başlarında dönemin Başbakan Yardımcısı Recep Akdağ, Suriyeliler için harcanan toplam paranın 84 milyar 880 milyon lira olduğunu dolar cinsinden ise 30 milyar 285 milyon 573 bin dolar harcama yapıldığını ifade etmiştir (Ergül, 2017). Yaklaşık iki yıl sonra Haziran 2019 yılında G20 liderler zirvesi için gittiği Japonya'da açıklamalarda bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan Suriyeli mülteciler için harcanan paranın 37 milyar dolar olduğunu beyan etmiştir (Kamu Bülteni, 2019). Bu konuşmasında Erdoğan “ 3,6 milyonu aşkın Suriyeli göçmen. Bunun dışında Iraklıları ve Afganlıları kattığımız zaman 4 milyona ulaşıyor. Hiç bir ayırım gözetmeden kapılarımızı açtık ve birilerine rağmen bunu yaptık. Birleşmiş Milletlerin hesaplamalarına göre bugüne kadar Suriyeli mülteciler için 37 milyar doları aşan harcama yaptık. Ülkemiz son iki yıldır insani kalkınma yardımlarında milli gelirine oranla dünyada ilk sırada yer alıyor. Peki, bize gelen destek ne diye sorarsanız ortalama veriyorum 2 milyar avro. Bu süreçte ne yazık ki pek çok Batılı komşumuz yüksek duvarlar arkasına saklanmayı dikenli tel örgülerin arkasında huzur aramayı tercih etti” ifadelerini kullanmıştır.

2020 Yılı Ağustos ayı içerisinde dönemin İyi Partili milletvekili Ümit Özdağ Suriyeli mültecilere harcanan paranın gerçek maliyetinin 80 milyar doların üzerinde olduğunu söylemiştir. Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ekonomik krizin tetikleyicilerinden biri olarak da Suriyelilere harcanan paralar gösterilmiştir. Özdağ'ın Selçuk Üniversitesinde hazırlanmış bir çalışma raporuna dayanarak yaptığı açıklamada (Independent, 2020) “Suriyeli sığınmacılar için harcadığı tespit edilen para 2019 sonuna kadar 58.2 milyar dolardır. Bu paranın 51.1 milyar doları devletin kaynaklarından, 7.1 milyar doları ise Birleşmiş Milletlerin ve Avrupa Birliğinin fonlarından harcanmıştır” demiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan 4 Mart 2020 tarihinde Ak parti grup toplantısında yaptığı konuşmasında Avrupa Birliğinin göç politikasını eleştirmiş ve Yunanistan'a acilen yapılması konuşulan yardımların bir değerlendirmesini yapmıştır. Bu değerlendirmede Erdoğan “Hemen şurada mültecilerin akınında AB kalkıyor 350+350 milyon avro para yardımı, bunun yanında bot silah asker göndermeye hazırız diyor. Peki, 10 yıldır 4 milyon mülteciyi topraklarında barındıran Türkiye'ye böyle bir destek verdiniz mi? Bunun kararını alabiliyorsunuz. Bugün bendeler, geliyorlar. Konuşacağız. Vermiyorlar, vermediler. Çünkü ikircikli davranıyorlar. Bunların tek yüzü yok, maalesef birkaç yüzü var. Dürüst davranın yaa. Verecekseniz verirsiniz, vermeyecekseniz vermezsiniz. Ama bizi aldatmaya

kalkmayın. 40 milyar doları bu işe harcayan Türkiye evelallah bir 40 daha harcar” ifadelerini kullanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Mayıs 2020’de farklı sektörleri temsil eden esnaf ve sanatkâr odalarının başkanları ile yapmış olduğu video konferans toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Suriyelilere 40 milyar dolar harcadığını ancak Türk esnafa gelince para olmadığını ifade etmiştir. Kılıçdaroğlu bu konuşmasında “256 bin dükkân kapandı. Şimdi dedik ki, 256 bin dükkândan, dükkân sahibi olana bir şey yapmayalım, ödemeyelim ama kira ödeyen varsa onun kirasını Hazine ve Maliye Bakanlığı ödesin. Öteden beri ben şunu savunmuşumdur. Esnaf devlete yükü olmayan vergi mükelleflerinin en başında gelir. Sabahın köründe gider, gerekirse günün 24 saati, gerekirse 12 saati, gerekirse 8 saati çalışır, hizmet üretir ve herkesin de, bizim vatandaş olarak da ilk karşılaştığımız kişi, ilk alışveriş yaptığımız kişi mahallenin bakkalıdır, esnaftır yani. Dolayısıyla esnafla bizim bir ortak kültürümüz var, bu kültürün yaşaması lazım. Biz AVM’ler hiç olmasın demiyoruz, AVM olsun ama esnafın da olması lazım. Suriyelilere 40 milyar dolar harcadı, üstelik pandemi de yoktu. Esnafa ne verdin sen? 1 milyar dolar verdi mi? Onu bile vermedi. Suriyelilere 40 milyar dolar verdi. Yanlış politika, bir sürü insan buraya geldi çoluk çocuk, 40 milyar dolar para harcadı, efendim esnafa gelince para yok diyor. Var efendim, para var” şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Türkiye’de göçün ekonomik olarak yarattığı yük ittifaklar cephesinden farklı miktarlarda aynı ve nakdi yardımlara atıf yapılarak değerlendirilmektedir. İki ittifak cephesinden yapılan değerlendirmelerin hiçbirisinde parasal harcamaların miktarları birbirini tutmamaktadır. 2018 seçimlerinden bugüne iç siyasi tartışmalara konu olan göç olgusunun en önemli eleştiri alan yönlerinden birisi ekonomi üzerinde yaratmış olduğu etkidir. Cumhuriyet Halk Partisinin 2018 seçim beyannamesinde de yer vermiş olduğu 5 temel mesele arasında ekonomi başta gelen sorunlar arasındadır. Bu beyannamenin esnaflara ilişkin kısımda, esnafın kötü şartlar içerisinde kaldığının altı çizilmiştir. Benzer bir eleştiri Kılıçdaroğlu’nun 2020 yılında yapmış olduğu konuşmanın içeriğinde de izlenmektedir. Ekonomik eleştiriler ve bunların Suriyeli göçmenler üzerinden değerlendirilmesi bahsinde sığınmacıların Türk vatandaşlarının hakkı olan paralarla muhatap edilmeleri Millet İttifakı tarafından önemle dillendirilmektedir. Özellikle 2020 yılı sonrasında Dünya ekonomilerinin ve Türk ekonomisinin girmiş olduğu ekonomik dar boğazın faturası göçmen politikaları üzerinden iktidara yüklenmektedir. Bu yaklaşımın iç siyasette 2023 seçimlerini nasıl etkileyeceği merak konusudur.

Cumhur ittifakının sığınmacılar için harcanan para üzerinden sergilediği insani duruş aynı zamanda Batı'nın bu ödemelerdeki katkısının eleştirilmesi şeklinde ön plana çıkarılmaktadır. Batı'nın bu harcamalarda destek olmaması ve taraflı tutumu Cumhur ittifakında iç siyaseti, Türkiye'nin Batı karşısındaki hümanist duruşu şeklinde dizayn etmesine de katkı sunmaktadır. Bu durum karşısında Millet ittifakı ise sığınmacılara harcanan paraların iç piyasada ve Türk vatandaşlarına katkı sağlaması şeklinde harcanmasının daha doğru olacağı üzerinden bir siyaset yürütmektedir.

Sığınmacılar üzerinden harcanan paraların net bir tutarının telaffuz edilememesi de Türk siyasetinde ittifakları karşı karşıya getiren başka bir konudur. Cumhuriyet Halk Partisi Lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun *"Bu paralar nereye harlandı şu ana kadar öğrenmiş değiliz. Bakkal bile defter tutarken gelirini giderini yazar"* söylemleri iktidarın göç politikalarını eleştiren söylemler olarak ön plana çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacılara harcanan paraların nereye ne kadar ödendiğine dair bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla İstanbul Milletvekili Ünal Çeviköz 30/11/2018 tarihli ve 7/6165 esas numaralı yazılı soru önergesini muhatabı olarak Dış işleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'na sunmuştur (Çeviköz, 2019). Bu önergeye verilen 11 Ocak 2019 tarihli cevapta *"18 Mart Mutabakatı kapsamında AB tarafından ülkemizdeki Suriyeliler için tahsis edilen 3+3 milyar Avroluk Sığınmacı ve Mali İmkânı ile ilgili çalışmalar Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı Sığınmacı Mali İmkânı Eşgüdüm Ofisi eşgüdümünde yürütülmektedir. Bakanlığımız bu çalışmalara destek vermeye devam etmektedir"* (Dış İşleri Bakanlığı, 2019) şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Bu ifadelerin sorunun muhatabını ne kadar tatmin ettiği ise ayrı bir tartışma konusudur.

Suriyeli sığınmacıların ekonomik bağlamda istenmediği ve eleştirildiği farklı noktalardan bazıları ise maaş aldıkları, Devlet üniversitelerine giden her Suriyeli öğrenciye burs bağlandığı, Suriyeli esnafın vergi ödemediği ve Türkiye'den aldıkları faturaya bağlı hizmetlere karşı ödeme yapmadıkları şeklinde çoğaltılmaktadır. Bu konuların da Cumhur ittifakı ve Millet ittifakını zaman zaman karşı karşıya getirdiği bilinmektedir.

Açık Kapı Politikası ve Sınır Güvenliği Üzerinden Ortaya Atılan Söylemler

Cumhurbaşkanı Erdoğan Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisinde düzenlenen 1. Küresel Mülteci Forumu'nda katılımcılara hitap etmiş ve şunları söylemiştir: *"Küresel Mülteci Forumu'nun, gözlerini ve gönüllerini bize yöneltmiş tüm maz-*

lumlarına umut olmasını temenni ediyorum. Türkiye, düzensiz göç ve mülteci akınlarının yükünü dünyada en ağır hisseden ülkelerin başında geliyor. Şu an sadece 3,7 milyonu Suriyeli olmak üzere 5 milyona yakın yerinden edilmiş kişiye ev sahipliği yapıyoruz. Suriye’de çatışmalar başladıktan sonra açık kapı politikası uygulayarak, ülkemize sığınan hiç kimseyi geri göndermedik. İmkanları bizden katbekat fazla ülkeler, mültecilere sayıları onlarla ifade edilen kotalar koyarken, biz ırk, din, dil, etkin köken ayrımı yapmadan herkese kucak açtık. Birkaç münferit hadise dışında hamdolsun mültecileri ötekileştirecek, dışlayacak, onları düşmanlaştıracak hiçbir üzücü olay yaşanmadı.”

İç işleri Bakanı Süleyman Soylu Hak-İş Konfederasyonununun 46. kuruluş yıldönümü vesilesiyle Başkanlar Kurulu toplantısında yapmış olduğu konuşmada Ortadoğu’da Batı kaynaklı ortaya konan kaos ve çatışma planlarından kaynaklı bir göç hadisesinin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu göç hadisesinin yarattığı sonuçlara değinen Soylu Türkiye sınırında yaşanan gelişmeler ilgili olarak şunları söylemiştir: “ Biz vekâlet savaşlarıyla ortaya konan bir durumun tam ortasındayız ve bizim etkilendiğimiz bir de göç hadisesi var. Bütün dünyayı allak bullak etmeye çalışıyorlar. Taliban’ın ilk göreve geldiği andan itibaren göç hadisesinde bir durgunluk söz konusuydu. Fakat şimdi size bir rakam vereyim, yaklaşık günde beş bin kişi Afganistan İran sınırına doğru hareket ediyor. Üç bin kişiyi durduruyorlar iki bin kişi İran sınırının içerisine giriyor. Çok önemli bir göç dalgasıyla karşı karşıya kaldığımızı ifade etmek isterim. İran da bizim gibi hakikaten. Onlarda ellerinden gelen her şeyi yapıyor. Batı içerisinde kaldığı kötü durumları ve karmaşıklığı gündeminden çıkarabilmek için tüm sorunları acımasızca Doğu’ya yıkmaktadır”.

İyi partide milletvekilliği yapmış ve kamuoyunun yakından tanıdığı isimlerden birisi olan Ümit Özdağ, Suriye göçüne dair yapmış olduğu açıklamalarda Suriyelilerin bir tehdit unsuru olduğunu ifade etmiştir. Özdağ’a göre (2021) “Türkiye’de Suriye mafyası oluşmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin arasından polis sık sık operasyonlar ile IŞİD’li teröristler toplamaktadır. Suriyeliler eğitim ve sağlık sistemi üzerinde yük oluşturmaktadır. 2015 yılından bu yana Türk halkının aldığı sosyal yardımlar Suriyelilere yapılan yardımlardan dolayı azalmaktadır”.

Suriyelilerin göç akınında insani gerekçeler başta olmak üzere yakınlık, kültür ve inanç gerekçelerinden dolayı Türkiye açık kapı politikası uygulamıştır (Duruel, 2017, s. 208). Açık kapı politikası ve insani gerekçelerle birlikte yapılan uygulamalar, özellikle 2013 ve 2014 yılından sonra sadece Suriye’den Esed zulmünden kaçanların değil farklı örgüt ve tehditlerden dolayı göç edenlerin

de Türkiye'ye girmesine neden olmuştur (Karadağ, Tunca, 2018, s. 60). Açık kapı politikası ile Suriye'den Türkiye'ye rahatça giriş yapan sığınmacıların ülke içerisindeki ikamet etmelerine ve çalışmalarına, yasal mevzuat askıya alınarak, herhangi bir engel çıkarılmamış gelen sığınmacıların önemli bir kısmı barınma merkezlerinde ikamet ettirilmiş ve sağlık, eğitim, barınma ve beslenme gibi hizmetler ücretsiz olarak sağlanmıştır (Ağır ve Sezik, 2015, s. 95). Türkiye'nin açık kapı politikası neticesinde, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye girişleri kamuoyu nezdinde ilk başlarda Suriyelilerin temel insani ihtiyaçlarının karşılanabilmesi perspektifinden desteklenmiştir (Dağlı ve Gölcü, 2017, s. 13). Göç dalgasının ve buna bağlı açık kapı politikasının geçici bir gelişme olduğu değerlendirilmiş ve beklenti bu yönde olmuştur. Suriye'den gelen misafirlerin kalma süresinin uzaması ve sürecin sonunun tahmin edilemez olması Türkiye'de Suriyelilere ve açık kapı politikasına olan bakışın farklılaşmasına yol açmıştır. Bu bakışlar arasında Cumhur ittifakı ve Millet ittifakının görüşlerinin de ayrıştığı izlenmiştir. Cumhur ittifakının güçlü ortağı Ak Parti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemleri ensar olabilmek şeklinde ve hümanist içeriklerle zenginleştirilmiştir. Bu çerçevede Cumhur ittifakını kamuoyunda, yazılı basın ve görsel basında destekleyen camianın da benzer tutumları sergilediği görülmüştür.

Açık kapı politikasının eleştirildiği noktalardan birisi ise sığınmacıların istedikleri zaman sınırlar arasında geçiş yaptıkları ve giriş çıkışlarında problem olmamasına rağmen Suriye'ye geçtikten sonra yeniden Türkiye'ye giriş yapmalarıdır. Özellikle bayram dönemlerinde sıkça gözlemlenen bu olayların son zamanlarda iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getirdiği bilinmemektedir. Siyaset bilimci ve göç uzmanı Erdoğan'a göre (Gül, 2022) *"Bayram ziyaretlerinde hükümetin politikası, insanların ülkelerine gitmeleri ve böylece anavatanlarıyla olan bağlarının tamamen kesilmemesidir. Ama hükümet bu politikasını Türk toplumuna anlatamadı. Bu durum karşısında bayramda gidiyorsan neden dönüyorsun sorusu düz bir şekilde tartışılmaya başlandı"*.

Bu gelişmeler karşısında İç işleri Bakanı bayram için giden Suriyelilerin geri dönmelerine izin verilmeyeceğini açıkladı. Bu açıklamanın altında yatan temel gerekçenin Erdoğan'ın da belirttiği gibi kamuoyunda oluşan *"Bayramda gidiyorsan sonra neden geliyorsun"* anlayışının olduğunu söylemek kuvvetle muhtemeldir. Bu anlayışın Türk siyasetinde de popülist siyasetçileri ve partileri ön plana çıkardığı görülmüştür. Bunların başında Zafer Partisi ve lideri Ümit Özdağ'ı görmek mümkündür. Kaldı ki İç İşleri Bakanı ve Ümit Özdağ arasında yaşanan gerilimlerin altyapısında da sığınmacılara olan yaklaşımın olmadığını söylemek güçtür.

İç Siyaset Malzemesi Olarak Dillendirilen Göçmenler

Temmuz 2021'de Kemal Kılıçdaroğlu yapmış olduğu video paylaşımında beka sorunu üzerine açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalarda “Ülkemizin gerçek beka sorunu sığınmacı selidir. Şimdi de Afgan seline tutuldu. Ankara, İstanbul seçimlerinde iki oy için ağzına ülke bekasını sorun edenler gerçek beka sorunu karşısında tek kelime dahi etmiyorlar. Bu meselenin iki kurbanı var. Biri sizlersiniz sevgili halkım ikincisi de mülteci kardeşlerimiz. Onun için bu meseleyi ırkçılığa indirgemek asla kabul edilemez. Bu konuyu kuklacı ve kuklalarıyla çözeceğiz. Kuklacı ülkemizi parasıyla ülkemizi açık mülteci hapisanesine döndüreceğini görmüş olan Batı'dır. Kuklaları ise sizin mahallerinizi ve huzurunuzu satmış olan iktidar partisidir. Bakınız Merkel, AB'ye tam üyelik hedefinden AB'nin mülteci bekçiliğine gelme başarımızı kutlamış. İktidarı parayla satın almasalardı bu mülteciler bugün Avrupa'daydı. Ayrıca Batı ile yapılan tüm şaibeli anlaşmaların tüccarı Erdoğan'ın bizzat kendisidir. Sevgili halkım bu süreçte Batı'nın karşısında yine bu şaibeli tüccarları oturtursanız bu problem artık sonsuza kadar çözemeyiz. Karşılıklarına Kuvay-i Milliyecileri, antiemperyalistleri oturtmanız gerekiyor. Onun için de bu iktidarı göndermemiz lazım.

Ağustos 2021'de Kılıçdaroğlu İngiltere'ye tepki niteliğinde bir açıklama gelmiştir. Türkiye'de mülteci merkezi kuracaklarını ilan eden İngiltere'ye Kılıçdaroğlu'nun sözleri şu şekilde olmuştur: “İngiltere Savunma Bakanı Wallace, kendilerine hizmet etmiş Afganlara, Türkiye'de ‘mülteci merkezleri’ kuracaklarını ilan etti ve Afganları ülkemize davet etti. Kendilerine mülteci seçecekler, kalanlar ülkemizde bırakılacak. Şimdi Erdoğan'a sorum şu: ‘Ben anlaşma yapmadım’ dediğin ülkeler, artık Türkiye Cumhuriyeti'nin fikrini alma ihtiyacı dahi duymadan bunları söyleyebilecek hale mi geldi? Yoksa anlaşma yaptın diye mi bu kadar cüretkârlar? Hangisi doğru? Bir kere dürüst ol Erdoğan! İngiltere'ye de buradan sesleniyorum: Size hizmet eden Afganları ölüme terk etmiş olmanız insanlık dışıdır. Ancak şu konuda emin olun ki sizin sorumsuzluğunuzun ceremesini halkımız mahallesinde çekmeyecek. Kimseyi bizim topraklarımıza bu usulle getiremezsiniz!”

Nisan 2022 tarihinde CHP İstanbul milletvekili Ünal Çeviköz mecliste yapmış olduğu basın toplantısında Suriyeli sığınmacılar konusunun iç siyasete malzeme edildiği ifadelerini kullanmıştır. Bu toplantıda Çeviköz (2022) “ Suriyeli sığınmacı konusu çok ciddi bir sorun ve ülkemizde iç politika malzemesi haline dönüştürmeye çalışıyorlar. Sığınmacıların gönüllü dönmeleri için Suriye'de öncelikle yıkılan yakılan yerlerin yeniden imar edilmesi gerekmektedir. Bu, öyle briket evler yapmakla falan olacak şey değil. Çünkü Suriyeliler Türkiye'den gönüllü ola-

rak kendi yurtlarına dönmek istiyorlarsa eskiden yaşadıkları yere dönmek istiyorlar. Türkiye'nin askeri operasyonlar sonucu kontrol altına aldığı bölgelere dönmek gibi bir tercih gönüllü olmuyor. Bu, aslında zoraki geri gönderme oluyor” şeklinde açıklamalar yapmıştır.

Suriye olayları sonrasında yaşayan yoğun göçlerin 2011 yılından bu yana iç siyasette de konu olduğu bir gerçektir. Öyle ki göçün ve Suriye olaylarının sorumlusu olarak iktidarı suçlayan konuşmalara da şahit olunmuştur. Göç sonrası Türkiye’de iç siyasi tartışmalar bir yandan göçün sosyolojik etkileri üzerinden dillendirilirken Türkiye’nin Suriye topraklarında yapmış olduğu askeri müdahaleler başka bir tartışma konusu olmuştur. Türkiye iç siyasetinde tartışılan müdahale söylemleriyle Suriye olayları yeni bir döneme girmiştir. Suriye olayları uluslararası siyaset ile de ilişkilendirilince Türkiye iç siyasetinde belirli bir konuma gelmiştir (Barkey, 2014: 114). Kısa vadede kısır siyasi tartışmalar üzerinden etkili olan göç siyasetinin orta ve uzun vadede iktidar değişikliklerine de yol açabilecek bir etkiye sahip olduğu söylemek gerekir.

Son yıllarda yaşanan küresel çaptaki olumsuz gelişmelerle birlikte etkilenen Türkiye ekonomisinin faturalarında bir kalemin de göçmenler üzerinden şekillenmiş olması ve Türkiye’nin milyonlarla ifade edilen sayıda mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapıyor olması iç siyasette mültecileri ön plana çıkaran bir diğer etkidir. Sergilenen açık kapı politikası ile çok sayıda mültecinin gelmesi seçimlerde mültecilerin oy kullanacağı söylemlerine kadar varmış durumdadır. Bu durum göçün kısa zamanda kitlesel özelliğini ön plana çıkarırken iktidarın göç politikaları üzerinden de okunabilir. Bu politikaların göçün yayılcı etkisini engelleyememiş olması, ülke geneline yayılmış bir perspektifte izlenmesi siyasetin hem yerelde hem de genelde göç ile şekillenmesine katkı sunmuştur.

Yerelde yaşanan göçe dair olumsuzlukların siyasetle birlikte ülke bütününe etkileyecek bir uzama yerleştirilmesi siyasetin etki derecesinin insanların algıları üzerinde yaratacağı etki ile önemsenmektedir. Bu etkide göç, toplumsal ve siyasal ayrışmanın önemli bir unsuru olarak kullanılmaktadır. Yazılı ve görsel medyanın yanında sosyal medyanın da göçü ayrıştırıcı paylaşımlar üzerinden değerlendirmesi siyasetin haklı olmak adına bu alanlarda aktif olması gerekliliğini doğurmuştur. Siyasetin aktif olarak kullandığı medya argümanlarında çokça duyulan söylemler arasında “beka sorunu” vardır. Beka sorununu Cumhuriyet ittifakı Suriye’ye yapılan müdahalelerin haklı gerekçesi olarak kullanırken Millet ittifakı “Beka sorununu” sığınmacı selinin yaratacağı olumsuzluklar üzerinden ifade etmektedir.

Geri Dönüş Mümkün mü Siyaseti

Ağustos 2021'de Millet ittifakının paydaşlarından biri olan Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu katılmış olduğu bir televizyon programında (2021) Türkiye'nin, Suriye olaylarının gelişmesinde ve oradaki olayların bu şekilde savaş ortamına dönüşmesinde payı olduğu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Suriye’de Türkiye’nin oradaki katliama vesile olduğu kanaatindeyim. Biz maalesef orada bu katliamların olmasına zemin hazırladık. Kim ne derse desin. Ondan dolayı oradan gelen göçmenlere bakmalıyız. Ama geri dönmeleri için de elimizden gelen bütün gayreti göstermek, Suriye’yi yaşanabilir bir hale getirmek ile mükellefiz”.*

Ekim 2021'de Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu meclis grup toplantısında yapmış olduğu konuşmada iki yıl içerisinde Suriyeli göçmenleri geri göndereceklerine değinmiş ve şunları ifade etmiştir: *“Biz Suriyeli kardeşlerimizi kendi ülkelerine göndereceğiz diyoruz. Davulla zurnayla göndereceğiz diyoruz. Huzur içinde göndereceğiz diyoruz. Kavga olmayacak Suriye’de barış olacak diyoruz. Beyefendinin bakış açısı ise 3.5 milyon Suriyeli az geldi şimdi bir de İdlip’ten bir ordu gelsin. Suriye ile barışacağız. Sonra buradaki Suriyelilerin bütün yollarını, sularını yapacağız ve onların can ve mal güvenliğini teminat altına alacağız. Daha fazla mülteci sığınmacı istemiyoruz. Bunu öngören bütün düzenlemelere karşıyız”.*

Ak Parti Eski Genel Başkan Yardımcısı ve 25-26. Dönem Siirt Milletvekili olan Yasin Aktay'ın Kemal Kılıçdaroğlu'nun *“İktidara geldiğimizde Suriyelileri kendi ülkelerine göndermek istiyoruz”* söylemleri karşısında geri dönüş siyasetine dair şu yorumları duymak mümkün olmuştur (Gül, 2021). *“Pratik olarak Suriyelileri göndermek mümkün değil. Pratik olarak ülkenize sığınmış, belli koşullarda göçmen ve mülteci statüsü elde etmiş olan insanları apar topar, paldır küldür dışarı atmak veya göndermek diye bir durum zaten söz konusu olamaz. Bunu yapamayacağını biliyor Kılıçdaroğlu. Belki de bilmiyordur, danışmanları kendisine söylemiyordur. Neden yapamaz? Bu sadece mültecileri sevip sevmemek ile alakalı değil sadece. Netice itibariyle ülkeye sığınan Suriyeli mülteciler belli bir hukuki statü elde etmiş oluyorlar. Uluslararası göçmen hukukuna göre bu insanlar gerekçesiz bir biçimde herhangi bir suç işlememişlerse gönderemezsiniz”.*

Mayıs 2022 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan yapmış olduğu konuşmada Suriyelilerin geri dönüş projesine dair yeni proje çalışmalarına dair bilgiler vermiştir. Bu konuşmada Erdoğan (CNNTÜRK, 2022) *“2016’dan bu yana güvenli*

bölgelere yaklaşık 500 bin Suriyeli dönüş yapmıştır. Şimdi de 1 milyon Suriyeli kardeşimizin gönüllü geri dönüşünü sağlayacak yeni projenin hazırlığı içindeyiz. Bu projeyi ülkemizdeki ve uluslararası sivil toplum kuruluşları desteğiyle hayata geçireceğiz. Azez-Cerablus-El Bab-Tel Abyad ve Resulayn başta olmak üzere 13 bölgedeki yerel meclislerle yürüteceğimiz proje bir hayli geniş kapsamlıdır. Konuttan okul ve hastaneye kadar, tarımdan sanayiye kadar kendi kendine yeterli tüm ekonomik altyapı projenin içinde yer alacaktır. İnşallah Suriye'nin diğer kısımları da güvenli hale geldiğinde oralarda da benzer çalışmalar yürüterek gönüllü geri dönüşler için gereken zemini hazırlamanın gayreti içinde olacağız.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Mültecilerin ülkelerine döndüklerinde güvenli bir ortamla karşılaşp karşılaşmayacakları hem onlar için (Öner, 2016, s. 274) hem de Türk siyasetinde sığınmacıların geri dönüş siyasetinin olabirliği adına önemli konuların başında gelmektedir. Suriye topraklarında devam eden çatışmalı ortamlara rağmen bazı kesimlerin, mültecilerin ısrarla her halükarda geri dönmelerini savunan bir yaklaşım içerisinde olduğu bilinmektedir. Oysa geri dönüşün hem yasal hem de insani gerekçeleri arasında gönüllük, sürdürülebilir uygulamalar ve güvenlik paradigmasının olması gerekmektedir. Bu paradigmlar gerçekleştirilmediği sürece mevcut sığınmacıların geri gitmeleri/gönderilmeleri gerçekçi bir bakış açısı yaratmayacak, gidenlerin tekrar Türkiye'ye yasal/yasa dışı yollardan yeniden gelmeyeceğinin garantisi olmayacaktır. Bugün için geri dönüş siyasetinin Türk siyasetindeki mültecilere bakış açısına göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Göç olgusuna yaklaşım aynı zamanda geri dönüş siyasetine yaklaşımı da belirlemektedir. Cumhur ittifakının çokça dillendirmekten kaçındığı geri dönüş gerçeği Millet ittifakı tarafından barışçıl yollarla ve seve seve gerçekleştirilebileceği söylenmektedir.

Geri dönüş olgusu üzerinden Millet ittifakı ve muhalif cephenin iktidarın göç politikalarını eleştirdiği noktalardan birisi Suriye devleti olan ilişkilerin düzeltilememesidir. Bu konuda iktidarın dış siyaseti de eleştirilmektedir. Ancak uluslararası camiada mülteci/sığınmacılara bakış açısının farklı gerekçelerle olumlu değerlendirmeler ve uygulamalar içermemesi bu noktada Türkiye Cumhuriyetini yalnız bırakan bir siyasetle yüzleştirmektedir. Her ne kadar Suriyeli sığınmacılar için geri dönüş projeleri yapılmak istense de bu yükün Türkiye tarafından tek başına kaldırılması zor gözükmektedir. Suriyeli sığınmacılar için geri dönüş siyasetinin gerçekleşmesinde uluslararası bir konjonktürün ortaya konulması tek gerçekçi çözüm olarak durmaktadır.

Gerek Türkiye’de bulunan sığınmacıların Türk toplumu içerisindeki yaşama adapte olma çabaları gerekse uluslararası konjonktürün tutumu geri dönüş siyasetinin halk nezdinde de gerçekçi görülmemesine sebep olmaktadır. Sosyal yaşam alanlarında gözle görülür bir düzeyde Türkiye’ye entegre olmuş Suriyeliler ve farklı etnik/kültürel değere sahip sığınmacıların varlığı bu öngörünün kuvvetli gerekçeleri arasındadır. Esnafılık yapan, tarım alanlarında ve hizmet sektöründe emek işçiliği yapan sığınmacıların geri dönüş noktasında ne kadar istekli olduğu ayrı bir değerlendirme konusu olacaktır. Geri dönüş hareketinin gerçekleşmesi için Türkiye ve uluslararası camianın desteğinin yanında Suriye yönetiminin de bu konuda istekli olması ve ülke bütünlüğünü yeniden sağlanabilmesi adına köken ülke dışında kalan vatandaşlarına güvenli ortamlarda kucak açması gerekmektedir. Rejimin iç savaşa dahil olan aktörlerle sergilemiş olduğu ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir. Suriye’nin mevcut heterojen yapısının, göç ile birlikte ülkeyi terk etmiş insanları geri kazanacak şekilde bir siyasi mekanizma ile düzenlenmesi geri dönüş siyasetinde mültecileri cesaretlendireceği açıktır.

SONUÇ

Pek çok farklı gerekçelerle tarih sahnesinden izlenen göçler 21. yüzyılda artan çatışmalar, etnik ve kültürel ayrılıklar sebebiyle içinden çıkılmaz bir hal almıştır. İhmaller, uyuşmazlıklar ve yanlış politikalar içinden çıkılmaz hale gelen göç mefhumunu iyiden iyiye büyütüştür. Bu göçlerin yaşandığı köken ülkelere sınıırı olan komşular göçlerden fazlasıyla etkilenen ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Türkiye de Suriye olayları sonrasında yaşanan göçlerden en çok etkilenen bölge ülkelerinin başında gelmektedir. Bu gelişmeler Türkiye’yi dış siyasette önemli politikalar gütmeye yönlendirirken iç siyasette de göçün etkilerini en aza indirmeye çalışan yaklaşımları sergilemeye itmiştir.

2011 yılından bu yana Türk siyasetini hem iç siyasette hem de dış siyasette her daim meşgul etmiş konuların başında göç konusu gelmektedir. Sadece devlet politikalarında değil seçim beyannamelerinde dahi göç ve göçmenlere karşı sergilenecek yaklaşım tarzlarına yer verilmiştir. Avrupa Birliği ile olan ilişkiler göç ekseninde şekillenmekten kurtulamamıştır. Göçmenlerin misafir olarak başladığı Türkiye serüveni bu süre içerisinde mülteciye ve geçici korumaya sahip sığınmacılara dönüşerek sürmektedir. Yaklaşık 11 yıldır devam eden bu serüvende sığınmacıların içerisinde yer almadığı siyasi bir tartışmayı duymak neredeyse imkânsız olmuştur. Bu tartışmalar içerisinde Cumhur ve Millet İttifakının karşı karşıya geldiği bilinmektedir.

Türk siyaseti 2018 yılından itibaren ittifaklar şeklinde konsolide edilmektedir. İttifaklar içerisinde farklı tutum ve görüşler olsa da kamuoyuna yansıyan şekliyle Cumhurbaşkanlığı açık kapı politikasını ve sığınmacılara karşı “Ensar” olma anlayışını sergilemekte Millet ittifakı ise misafirliği fazlasıyla uzayan sığınmacılara karşı geri gönderme politikaları üzerinden bir tutum sergilemektedir. Bu tutumun sergilenmesinde Suriyeli sığınmacıların sosyolojik problemlere sebep olduğunun altı çizilmekte ve ekonomik olarak Türkiye Devletine büyük bir yük oluşturdukları ifade edilmektedir. Geri gönderme süreçleri üzerinden yoğun söylemlerle imza atan tutumlarda Suriyelilerin ötekileştirildiğine de rastlanmaktadır. Suriyelilerin olumsuz davranışları ve özellikleri yansıtılmakta ve bir öteki psikolojisinin Türk toplumu nezdinde Suriyeliler için oluşmasına katkı sunulmaktadır.

Türkiye’de siyasetin ittifaklar özelinde şekillenmesi ittifaklar içerisinde muhalif seslerin de minimum seviyelere inmesine yol açmıştır. Göçe dair yaklaşımlar bireysellikten öte partiler ve ittifaklar politikası olarak sergilenmektedir. Mülteciler siyasi birer unsur olarak izlenmeye başlamış ve toplumun siyasi tercihleri ve siyasal sosyalleşme süreçleri göç olgusuna yaklaşım üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Türkiye’nin iç ve dış politikasının göç perspektifinden eleştirilmesi muhalif cephenin siyasi kimliği içerisinde yer almaya başlamıştır. Türk halkının göç olgusuna ve mülteci/sığınmacılara karşı kaygı ve endişelerinin giderilmesi ise Cumhurbaşkanlığı’nın iç siyasette üstlendiği önemli siyasi görevler olarak belirmiş durumdadır.

KAYNAKLAR

- Ağır, O., Sezik, M. (2015). Suriye’den Türkiye’ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5, 9, s. 95-124.
- Ak Parti Grup Toplantısı, (2020). <https://www.youtube.com/watch?v=o8GyTHvT6b8>. (18. 05. 2022 tarihinde alınmıştır).
- Aksu, F., Bayır, D. (2020). Açık kapı politikasından güvenlik tehdidine: Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar olgusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8, 2, s. 324-356.
- Barkey, H. J. (2014). “*Turkey’s syria predicament*”, *Survival: Global Politics and Strategy*
- CnnTürk, (2019). *Mültecilere yardımları kesmek insanlık dışıdır*. (5 Haziran 2022 tarihinde <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-multecilere-yardimlari-kesmek-insanlik-disidir> adresinden alınmıştır).
- CnnTürk, (2022). *Cumhurbaşkanı Erdoğan 1 milyon Suriyelinin geri dönüş projesini açıkladı*. (15. 07. 2022 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=4qhVC28QbSc> adresinden alınmıştır).

- Çevik, A. S. (2016). Suriye'den Türkiye'ye göçün etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5, 2, 80-83.
- Çeviköz, Ü. (2019). 7/6165 Sayılı Yazılı Soru Önergesinin metni. (02.06.2022 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/Denetim/YaziliSoruOnergesi/241439> adresinden alınmıştır).
- Çeviköz, Ü. (2022). Sığınmacıları iç politika malzemesi haline dönüştürmeye çalışıyorlar. (20. 05. 2022 tarihinde <https://www.indyrturk.com/node/500631/siyaset/chpli-%C3%A7evik%C3%B6z-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-%C4%B1-i%C3%A7-politika-malzemesi-haline-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCrme> adresinden alınmıştır).
- Dağlı, A., Gölcü, A. (2017). Haber söyleminde 'Öteki'yi aramak: Suriyeli Mülteciler örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, s. 11-38.
- Dış İşleri Bakanlığı (2013). *Foreign minister Davutoğlu participates in the "Ministerial Meeting of Syria Bordering Countries*. (10.07.2022 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/foreign-minister-davutoglu-participates-in-the-_ministerial-meeting-of-syria-bordering-countries.en.mfa adresinden alınmıştır).
- Dış İşleri Bakanlığı. (2019). *Soru Önergesi*. (11.01. 2022 tarihinde <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-6165sgc.pdf> adresinden alınmıştır).
- Dinçer, B. O., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Çarmıklı, Ö. (2013). *Suriyeli mülteciler krizi ve Türkiye: Sonu gelmeyen misafirlik*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri, fırsatlar ve tehditler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3, 2, s. 207-222.
- Ergül, C. (2017). *Başbakan Yardımcısı Akdağ: Suriyeliler İçin Harcanan Toplam Maliyet 84 Milyar 880 Milyon Lira*. (04.04.2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509> adresinden alınmıştır).
- Ertan, K.A., Ertan, B. (2017). Türkiye'nin göç politikası. *Contemporary Research In Economics And Social Sciences*, 1, 2. s. 7-39.
- Gül, D. (2022). *Türkiye'de göçmen tartışması: Siyasilerin açıklamaları ırkçılığı tetikliyor mu?*. (08.07. 2022 tarihinde <https://tr.euronews.com/2022/04/25/turkiye-de-gocmen-tart-smas-siyasilerin-ac-klamalar-rkc-l-g-m-tetikliyor> adresinden alınmıştır).
- Gül, D. (2021). *Kılıçdaroğlu, iktidar değişse de Suriyelileri GERİ GÖNDEREMez*. (07.05.2022 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/07/26/prof-dr-yasin-aktay-k-l-cdaroglu-iktidar-degisse-de-suriyelileri-geri-gonderemez> adresinden alınmıştır).
- Ihlamur, S. G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Analiz Ortadoğu Dergisi*, 6, 61, s. 42-46.
- Independent, (2020). *İYİ Partili Özdağ, Suriyeli mültecilerin gerçek maliyetinin 80 milyar doların üzerinde olduğunu iddia etti*. (05.06.2022 tarihinde https://www.indyrturk.com/node/222946/siyaset/iyi-partili-%C3%B6zda%C4%9F-suriyeli-m%C3%BCltecilerin-ger%C3%A7ek-maliyetinin-80-milyar-dolar%C4%B1n_adresinden alınmıştır).

- Kamu Bülteni. (2019). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Suriyeliler için 37 milyar dolar harcadık*. (15. 05. 2022 tarihinde <https://www.kamubulteni.com/turkiye/cumhurbaşkanı-erdogan-suriyeliler-icin-37-milyar-dolar-harcadik-h11496.html> adresinden alınmıştır.
- Karadağ, A. Tunca, A. Ö. (2018). Suriye'den Türkiye'ye göç: Tehditler ve Fırsatlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28, 2, s. 47-68.
- Karamollaoğlu, T. (2021). *Mülteciler için ne yapılmalı*. (15.04.2022 tarihinde <https://www.facebook.com/HaberturkTV/videos/617044482600802/> adresinden alınmıştır.
- Kılıçdaroğlu, K. (2021). *Parti grup toplantısı* (04.05.2022 tarihinde <https://www.facebook.com/dha/videos/412966157147224/> adresinden alınmıştır.
- Mardin, Ş. (2002). *Türkiye'de din ve siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öner, A. Ş. (2016). *Son mu başlangıç mı? Göç çalışmalarında sosyal bir olgu olarak geri dönüş* (küreselleşme çağında göç içerisinde s. 263-285. Ed. I. Öner ve N. A. Öner). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdağ, Ü. (2021). *Suriyeliler İle ilgili halktan gizlenen bilgileri İfşa Ediyoruz*. (15. 06. 2022 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=nKnXc-OMoIA> adresinden alınmıştır).
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye'ye etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3). s. 114-140.
- Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (2018). *Dış göç politikası*. Kalkınma Bakanlığı.
- Ramadan, T. (2014), "*The Syrian maelstrom: How repression, drought & climate change drove the civil war*". (15.06.2022 tarihinde <http://www.juancole.com/2014/09/maelstrom-repression-climate.html> adresinden alınmıştır).
- Tepealtı, F. (2019). Avrupa Birliğine yönelik Türkiye geçişli (transit) göç hareketleri ve Türkiye'nin düzensiz göç mücadelesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24, 41, s. 125-140.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2, 2, s. 29-63.
- Unece (Economic Commission for Europe) (2012). *Measuring hard-to-count migrant populations: Importance, definitions, and categories*, Geneva.

